

Mihin uusi vammaispalvelulaki velvoittaa kunnat?

Vammaispalvelulain uudistus astuu voimaan 1.9.2009. Se on osa laajempaa vammaislainsäädännön uudistusta. Uudistuksen taustalla ovat sekä perusoikeudet että YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva sopimus.

Mitä uudistuksessa oleva vaikeavammaisten henkilöiden subjektiivinen oikeus henkilökohtaiseen apuun merkitsee kunnille?

Kysymyksiin vastaavat Tukiliiton lakimiehet Sirkka Sivula ja Minna Kaipinen sekä erityisasiantuntija Jaana Viemerö Suomen Kuntaliitosta.

Johtava lakimies **Sirkka Sivula** ja lakimies **Minna Kaipinen**, Kehitysvammaisten Tukiliitto:

1. Mihin syyskuun alussa voimaan tuleva laki henkilökohtaisesta avusta velvoittaa kuntia?

- Kunnan on järjestettävä henkilökohtaista apua yksilöllisen tarpeen mukaan kaikille lain myöntämisedellytykset täyttävälle vaikeavammaisille henkilöille. Kyseessä on subjektiivinen oikeus eli kunnan on järjestettävä palvelu määrärahoista riippumatta.

2. Voiko kunta laillisesti laistaa näistä velvoitteista?

- Ei voi. Jokaisen viranhaltijan ja kunnan luottamushenkilön on tunnettava laki ja noudatettava sitä. He toimivat virkavastuulla eli jos he rikkovat lakia, he syyllistyvät virkavirheeseen.

3. Mitä asiakas voi tehdä, jos kunta ei täytä velvoitteitaan?

- Asiakkaan pitää aina saada kirjallinen päätös, jossa on muutoksenhakuohjeet, joiden mukaan tulee toimia. Viranhaltijan päätökseen haetaan oikaisua kunnan sosiaalilautakunnalta tai vastaavalta toimielimeltä. Jos lautakunnan päätös on kielteinen, siihen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta. Joissakin tilanteissa kannattaa hankkia lisäselvitystä ja tehdä uusi hakemus kunnalle, koska valitusprosessi kestää pitkään.

- Kunnan sosiaaliamiehen tehtävänä on neuvoa asiakkaita ja seurata palveluiden toteutumista kunnassa. Mikäli henkilökohtaisen avun järjestämisessä on puutteita, kannattaa ottaa yhteyttä sosiaaliamieheen.

Erityisasiantuntija **Jaana Viemerö**, Suomen Kuntaliitto:

1. Olette koonnut tietoa koskien ihmisten omia toiveita henkilökohtaisesta avusta. Mitä tuli esiin?

- Olen tutustunut MOL:n (työministeriön) sivuilla oleviin työpaikkailmoituksiin, joissa haettiin henkilökohtaista avustajaa. Ryhmittelin hieman ilmoituksissa esiintyviä toiveita kuten ”ruuanlaittotaitoinen, isokokoinen, ajokortin omistava, eläinrakas, miespuolinen henkilö, nainen” jne. Totesin, että henkilökohtainen avustaja on hyvin intiimi työsuhte, jossa edellä esitetyn kaltaiset henkilökohtaiset ominaisuudet ovat merkityksellisiä. Ruuanlaittotaito saattaa olla tärkeä, koska avustettavalla voi olla diabetes, keliakia, allergia jne. Avustajan koko voi olla hyvin olennainen, jos avustettava on isokokoinen henkilö, jota tarvitsee nostaa. Eläinrakkaus on tärkeää, jos avustettavalla on kotieläimiä. Sukupuoleen

liittyvät toivomukset voivat olla hyvin merkittäviä, koska avustamiseen saattaa liittyä myös intiimihygieniaan liittyviä tehtäviä jne. Tällä halusin myös korostaa henkilökohtaisten avustajien löytämisen vaikeutta.

2. Miten kunnat ovat valmistautuneet vammaispalvelulain uudistukseen ja eritoten subjektiiviseen oikeuteen saada henkilökohtaista apua?

- Kunnat ovat varautuneet hyvin eri tavoin: joissain kunnissa henkilökuntaa on jo koulutettu, toisissa taas ollaan vielä odottavalla mielellä, koska lain tarkka sisältö ei ole kaikille kovin tuttua. Ministeriö onkin antanut aiheesta kesän aikana kuntainfon ja Kuntaliitto yleiskirjeen.

3. Kuinka realistisena näette kuntien mahdollisuudet täyttää velvoitteensa lain astuttua voimaan 1.9.?

- Tässä viitataan edellisiin kohtiin: on epärealistista odottaa, että kunnat syyskuun alkuun mennessä kykenevät osoittamaan kaikille henkilökohtaista apua hakeville sen ”oikean” henkilökohtaisen avun. Sen sijaan uskon, että pääsääntöisesti velvoitteet kyetään täyttämään 1.9. ja kunnissa on hyvää tahtoa ja pyrkimys täyttää lain velvoitteet mahdollisimman hyvin.

4. Mitkä ovat toteutuksessa suurimmat vaikeudet?

- Ongelmaksi muodostuneen nimenomaan henkilökohtaisten avustajien saatavuus. Tilanne vaihtelee suuresti eri puolilla Suomea: suurimmissa kaupungeissa järjestöt ovat jo nyt rakentamassa avustajarekistereitä. Sen sijaan syrjäseuduilla tilanne on vaikeampi. Myös kuntien tiukentuva talous vaikeuttaa tilannetta entisestään.

5. Erot kuntien talouksissa ja palveluissa ovat suuret. Ovatko kuntalaiset eri puolilla maata eriarvoisessa asemassa henkilökohtaista apua hakiessaan?

- Viitataan edelliseen vastaukseen. Suomi on suuri maa, jossa etäisyydet ja olosuhteet vaihtelevat suuresti maan eri osissa. Tilanteet pääkaupunkiseudulla, Lapissa ja ruotsinkielisellä rannikolla ovat erilaisia. Toki palveluita tuotettaessa pyrkimyksenä tulee olla kuntalaisten tasa-arvoinen asema.

Artikkeli julkaistaan Tukiviestissä 3/09
Tupu Sammaljärvi, haastattelut